

YASSAVIY VA TASAVVUF

Andijon davlat pedagogika instituti O'zbek tili va adabiyoti kafedrası

*o'qituvchisi **Karimova Dilobad Halimovna***

*O'zbek tili va Adabiyoti yo'nalishi talabasi **Kenjaboyeva Farangiz***

Annotatsiya: Mazkur maqolada mashhur mutasavvif shoir Ahmad Yassaviy va uning tasavvufiy qarashlari tahlil qilinadi. Unda Yassaviy ta'limotining asosiy g'oyalari, tariqat bilan bog'liq jihatlari va uning Markaziy Osiyo tasavvufi taraqqiyotidagi o'rni yoritiladi. Shuningdek, tasavvufning inson ma'naviyati va axloqiy tarbiyasidagi ahamiyati haqida ham so'z yuritiladi.

В данной статье рассматриваются суфийские взгляды известного поэта и мыслителя Ахмада Яссави. Анализируются ключевые идеи его учения, особенности его тариката и вклад в развитие суфизма в Центральной

Азии. Также подчеркивается значение суфизма в духовнонравственном воспитании личности.

This article explores the Sufi philosophy of the renowned poet and thinker Ahmad Yassawi. It analyzes the core principles of his teachings, the characteristics of his tariqa (spiritual path), and his contribution to the development of Sufism in Central Asia. The significance of Sufism in personal spiritual and moral education is also emphasized.

Yassaviylik — bu XII asrda shakllangan tasavvuf maktabi bo'lib, uning nomi buyuk sufi va mutafakkir Ahmad Yassaviy (1093–1166) nomidan kelib chiqqan. Bu ta'limot Markaziy

Osiyoda, ayniqsa O'zbekiston va Qozog'iston hududida keng tarqalgan. Yassaviylik e'tiqod, ma'naviy poklik, Allohga bo'lgan muhabbat va insonparvarlikka asoslanadi.

Ushbu maktabning paydo bo'lishi mahalliy xalqning diniy hayoti va falsafiy qarashlari bilan chambarchas bog'liq. U, shuningdek, turk xalqlari orasida tasavvufni rivojlantirishga katta hissa qo'shdi. Yassaviylik falsafasi odamning ichki ruhiy

dunyoisini chuchuklashtirish, dunyoviy tashvishlardan holi bo'lish va taraqqiy etish maqsadida ma'naviy mashqlarni rivojlantirishga urg'u beradi.

O'sha davrda Yassaviylik sufi fikrlarini oddiy odamlar uchun tushunarli qilib yetkazish uchun turkiy xalq tillarida maqollar, qasida va do'stlar yozgan.

Shu tariqa, yassaviylik katta xalq ommasi orasida ma'naviy tafakkurni oshirishda muhim yo'l ochdi.

Ahmad Yassaviy — mazkur tasavvuf maktabining asoschisi, Toshkent viloyatidagi Sayram shahrida tug'ilgan va bu hududda tasavvufning yangi yo'nalishini yaratgan. U o'z davrida din, falsafa va ma'naviyat sohasida chuqur bilimga ega mutafakkir sifatida e'tirof etilgan.

Yassaviy hayoti davomida asosiy
e'tiborni inson qalbini poklash, dunyoviy
illatlardan qutulish va Alloh bilan
bevosita aloqani mustahkamlashga qaratgan. Uning mashhur asari "Divan-i Hikmat" turkiy tilida yozilgan mistik she'riy to'plam bo'lib, unda ko'plab hikmatli masalalar, ta'limot va ruhiy maslahatlar mujassam.

Yassaviy hazratining maqbarasi Turkiston shahrida joylashgan bo'lib, bu joy O'rta Osiyoda tasavvufiy turizm va ma'naviy sayohat markaziga aylangan. Shu jumladan, ularning ta'limoti va asarlari o'z davrida va hozirgi kungacha yuz minglab insonlarni ruhiy o'sishga ilhomlantirmoqda.

Tasavvuf — islom ruhiyati va ma'naviyati ilmi bo'lib, insonni Allohga yaqinlashtirish va ichki
poklanishni maqsad qilgan. U fazilatlar, halollik, sakkina va sabr kabi fazilatlarga e'tibor beradi.

Yassaviylikning tasavvufdagi o'rni shundaki, u tasavvufni shariat va tariqat asosida yuritib, xalq tilida yetkazgan. Bu, ayniqsa, aholi orasida tasavvufiy bilimlarning keng tarqalishiga xizmat qilgan.

Yassaviylikda asosiy tasavvufiy tamoyillar sifatida:

Allohga muhabbat va ibodat

Ichki poklanish va o'z-o'zini nazorat qilish
Ahlakiy kamolot va ruhiy tarbiya Odamlarning tengligi va hurmat qilish
Bu tamoyillar yassaviylik maktabida sufi shayxlari tomonidan an'anaviy tarzda o'tilgan va rivojlantirilgan.

Yassaviylik shayxlari o'z tarbiyalanuvchilarini ruhiy kamolotga yetaklash uchun bir qancha metodlardan foydalanganlar. Bu metodlar asosan zikr, ruhi mashg'ulotlar, nasihatlar va muhit yaratishdan iborat bo'lgan.

Zikr — Alloh nomini takrorlash
orqali qalbni tozalash va ruhiy kuchni oshirish amaliyoti yassaviylikda muhim o'rin tutadi. Shayxlar bu amaliyotni o'rgatishda nafaqat so'zlash, balki jimlik va tafakkurni ham tavsiya qilganlar.

Shuningdek, yassaviylikda ma'naviy nasihatlar va hayot tarzi maslahatlari keng tarqalgan bo'lib, ular orqali bemalol va halol yashash, kamtarlik qilish va insonparvarlik qadriyatlarini rivojlantirishga e'tibor berilgan.

Yassaviylik maktabida bu usullar
orqali maqsad faqat bilim olish emas,
balki shu bilan birga insonning ichki dunyosini mukammal qilish, uni haqiqat izlashga va mehrmuhabbatga yo'naltirishdan iborat.

Yassaviylik va undan kelib chiqqan tasavvufiy e'tiqodlar Markaziy Osiyoning madaniy boyliklarida chuqur aks etgan. Bunday meros asosan she'riyat, musiqa, arxitektura va xalq hunarmandchiligi orqali namoyon bo'lgan.

Masalan, "Hikmat" she'rlari orqali yassaviylik falsafasi oddiy xalqqa yetkazilgan. Shu bilan birga, musiqa va dervishlarning rituallari orqali tasavvufiy hissiyotlar inson qalbiga chuqur singdirilgan.

Tarixiy yodgorliklar, masjidlar va
maqbaralar yassaviylik ma'naviyatining timsoli sifatida saqlanib kelmoqda. Bu joylar nafaqat diniy ziyoratgoh, balki madaniy meros markazlari sifatida ham xizmat qiladi.

Yassaviylik merosi xalqning ruhiy dunyosini boyitish bilan birga, milliy o'zlikni saqlash va rivojlantirishda ham beqiyos ahamiyat kasb etadi.

Bugungi kunda O'zbekistonda yassaviylik va tasavvuf ta'limotlari yangi rivojlanish bosqichida. Oliy o'quv yurtlarida, ilmiy tadqiqot markazlarida, shuningdek, madaniy va diniy

muassasalarda yassaviylik ilmi chuqur o'rganilmoqda.

Yosh avlod uchun ma'naviy tarbiya vositasi sifatida yassaviylik g'oyalari, shu jumladan, insonparvarlik, kechirimlilik va haqiqatga intilish kabi qadriyatlar keng targ'ib qilinmoqda.

Shuningdek, yassaviylik markazlari va madaniy festivallar orqali xalq orasida nafaqat diniy, balki ilmiyma'rifiy ishlar ham amalga oshiriladi. Bu esa tasavvufiy merosning zamonaviy zaminda yangi shakllarini yaratishga imkon beradi.

Bunday jarayonlar milliy o'zlikni anglash va ma'naviy tiklanish uchun mustahkam poydevor bo'lib xizmat qiladi, shuningdek, xalqaro ilmiy

hamkorlikni ham rivojlantiradi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

Yassaviy, A. (1991). Devoni Hikmat.

Toshkent: G'afur G'ulom nomidagi Adabiyot va san'at nashriyoti.

Qayumov, A. (1992). Ahmad

Yassaviy: Hayoti va ijodi. Toshkent: Fan nashriyoti.

Trimingham, J. S. (1971). The Sufi

Orders in Islam. Oxford: Oxford

University Press.

Alimov, H. (2007). Tasavvuf: mohiyati va tarixiy taraqqiyoti. Toshkent: Movarounnahr.

DeWeese, D. (1999). Islamization and Native Religion in the Golden Horde:

Baba Tukles and Conversion to Islam in Historical and Epic Tradition.

University Park: Pennsylvania State University Press.

Shodmonov, M. (2015). Markaziy Osiyoda tasavvuf tarixidan lavhalar.

Toshkent: Yangi asr avlodi.

- Nasr, S. H. (2007). The Garden of Truth: The Vision and Promise of Sufism, Islam's Mystical Tradition. New York: HarperOne.
- Muminov, A. (2003). "Yassaviylik va uning O'rta Osiyo madaniyatiga ta'siri" // O'zbekiston tarixi jurnali, №4, 25–32-betlar.
- Babadjanov, B., & Bakhtiyarov, Sh. (2000). Tasavvuf va tariqatlar tarixi. Toshkent: Ma'naviyat nashriyoti.
- Ernst, C. (1997). The Shambhala Guide to Sufism. Boston: Shambhala Publications.